

Ferenc pápa üzenete a szegények világnapjára
A SZENTATYA, FERENC PÁPA ÜZENETE
A SZEGÉNYEK VII. VILÁGNAPJÁRA

2023. november 19.

„Ne fordítsd el arcodat a szegénytől” (Tób 4,7)

1. A szegények világnapját, mely az Atya irgalmasságának gazdag jele, hetedik alkalommal tartjuk meg, hogy kísérje közösségeink útját. Az Egyház fokozatosan beépíti ezt a napot lelkipásztori gyakorlatába, hogy egyre többet fedezzünk fel az evangélium központi tartalmából. Nap mint nap törekszünk gondoskodni a szegényekről, ez mégsem elég. A szegénység árja keresztülfolyik városainkon, egyre csak dagad, mígnem kiárad; és mintha elárasztana minket is, hiszen a segítségért, támogatásért és szolidaritásért könyörgő testvéreink kiáltása egyre hangosabbá és hangosabbá válik. Ezért összegyűlünk Jézus Krisztusnak, a világmindenség királyának ünnepe előtti vasárnapon az ő asztala körül, hogy ismét megkapjuk azt az ajándékot és törekvést, hogy megéljük a szegénységet és szolgáljuk a szegényeket.

„Ne fordítsd el arcodat a szegénytől” (Tób 4,7). Ez a mondat segít megragadni tanúságtételünk lényegét. Ha elidőzünk Tóbiás könyvének, egy kevésbé ismert ószövetségi szövegnél, mely magával ragadó és tele van bölcsességgel, akkor jobban megérthetjük azt az üzenetet, amelyet a szent szerző közvetíteni kíván. A családi élet egyik jelenete tárul fel előttünk: egy apa, Tobit búcsút vesz fiától, Tóbiástól, aki hosszú útra készül. Az öreg Tobit fél, hogy soha többé nem találkozik a fiával, ezért „lelki végrendeletet” hagy rá. Tobitot Ninivébe deportálták és megvakult, tehát kétszeresen is szegény, de sosem veszítette el a bizonyosságot arról, amit neve is kifejez: „Az Úr az én javam.” Ez az ember, aki mindig is bízott az Úrban, jó apaként nem annyira anyagi javakat akar fiára hagyni, mint inkább a helyes életvezetésre vonatkozó bölcsességet, ezért azt mondja neki: „Mindennap emlékezz meg, gyermekem, a mi Urunkról, Istenünkről, és vigyázz, hogy ne vétkezz, és ne hágd át parancsolatait. Cselekedj igazságosan életed minden napján, és ne járj az igazságtalanság útjain” (4,5).

2. Amint az nyomban látható, amikor az öreg Tobit fia lelkére köti, hogy nap mint nap emlékezzen meg az Úrról, nem egyszerű emlékezésről vagy Istenhez intézett imáról beszél. Konkrét tettekre utal: jócselekedetekre és igazságos életvitelre. Majd a felszólítás még konkrétabbá válik: „Adj alamizsnát a vagyonodból. Ne fordítsd el arcodat a szegénytől soha, s akkor Isten sem fordítja el arcát tőled” (4,7).

E bölcs öregember szavai igencsak meglepőek. Ne feledjük, hogy Tobit éppen egy irgalmas tette után veszítette el látását. Ahogy ő maga meséli, életét ifjúkorától kezdve az irgalmasság cselekedeteinek szentelte: „Én, Tobit, egész életemben igaz úton jártam, s a jót tettem. Böven osztottam alamizsnát testvéreimnek és azoknak az embereknek, akik velem együtt kerültek az asszírok országába, Ninivébe. [...] Kenyeremet az éhezőknek, ruhámat a rongyosoknak adtam. Ha láttam, hogy meghalt valaki a nemzetségemből, és odadobták Ninive fala tövébe, eltemettem” (1,3.17).

Az irgalmasság cselekedetei miatt a király elvette minden vagyonát, így Tobit teljesen elszegényedett. Az Úrnak azonban még szüksége volt rá, s ezért miután újra elfoglalta intézői tisztségét, félelem nélkül folytatta korábbi életvitelét. Hallgassuk meg beszámolóját, mely számunkra is üzenetet hordoz: „Pünkösdkor [a hetek ünnepén] jó ebéd volt. Leültem enni. Elém tették az ételt, különféle fogásokat hoztak. Azt mondtam Tóbiásnak, a fiamnak: »Eredj, gyermekem, aztán ha nélkülözőre akadsz a testvérek körében, akiket ide hurcoltak Ninivébe, hozd ide, s ha derék ember, neki is jut az ételből. Megvárlak, fiam, amíg visszatérsz«” (2,1–2). Milyen fontos lenne, hogy a szegények világnapján magunkévá tegyük Tobitnak ezt a törődését! Ha meghívnánk az embereket, hogy miután osztoztunk az eucharisztikus lakomában, a vasárnapi ebédet is együtt költsük el. Az eucharisztia ünneplése valóban a közösség kritériumává válna. Ha az Úr oltára körül összegyűlve tudatosítjuk, hogy mindannyian testvérek vagyunk, mennyivel inkább láthatóvá válna ez a testvériség, ha megosztanánk az ünnepi ételt azokkal, akiknek a legszükségesebb is hiányzik!

Tóbiás megtette, amit az apja kért, de azzal a hírrel tért vissza, hogy egy szegény embert megöltek, és a tér közepén hagyták. Az öreg Tobit habozás nélkül felállt az asztaltól, és elment eltemetni a férfit. Amikor fáradtan hazaért, elaludt az udvaron; madárürülék hullott a szemébe és megvakult (vö. Tób 2,1–10). A sors iróniája: jótékonykods és szerencsétlenség sújt le rád! Gondolkodhatunk így is, de a hit megtanít mélyebbre látni. Tobit vaksága erőforrásává vált, s ő még inkább felismerte a szegénység sokféle formáját környezetében. Az Úr pedig a maga idejében visszaadta az idős apa látását, és megajándékozta annak örömeivel, hogy újra láthatta fiát, Tóbiást. Amikor eljött ez a nap, Tobit a fia „nyakába borult. Sírva mondta: »Látlak, fiam, szemem fénye!« Majd így folytatta: »Áldott legyen az Isten. Áldott legyen hatalmas neve. Áldott legyen minden angyala. Áldott legyen a neve mindörökké«” (Tób 11,13–14).

3. Feltehetjük magunknak a kérdést: honnan meríti Tobit azt a bátorságot és belső erőt, amely képessé teszi arra, hogy egy pogány nép országában Istent szolgálja, és annyira szeresse felebarátait, hogy saját életét is kockáztassa

értük? Egy rendkívüli példa áll előttünk: Tobit hűséges hitves és gondoskodó apa; messze viszik hazájától és igazságtalanul szenved; üldöztetés éri a király és saját felebarátai részéről... Hiába olyan jószívű, próbát kell kiállnia. Ahogy a Szentírás számos történeten keresztül tanítja nekünk, Isten nem kíméli meg a próbatételektől azokat, akik jót cselekszenek. Hogy lehet ez? Nem azért teszi, hogy megalázzon bennünket, hanem hogy megerősítse a belé vetett hitünket.

Tobit a megpróbáltatások idején felfedezi saját szegénységét, ez pedig képessé teszi arra, hogy meglássa a szegényeket. Hűséges Isten törvényéhez, megtartja a parancsokat, de nem elégszik meg ennyivel. Azért tud ténylegesen törődni a szegényekkel, mert saját bőrén tapasztalta meg a szegénységet. Ezért a fiához, Tóbiáshoz intézett szavai jelentik az ő igazi örökségét: „Ne fordítsd el arcodat a szegénytől” (Tób 4,7). Amikor egy szegény emberrel állunk szemben, nem szabad elfordítanunk róla a tekintetünket, mert attól fosztanánk meg magunkat, hogy meglássuk az Úr Jézus arcát. A felszólítás úgy szól, hogy „egyetlen szegénytől” se forduljunk el. Minden ember a felebarátunk, bőrszíntől, társadalmi helyzettől, származástól függetlenül... Ha szegény vagyok, akkor fel tudom ismerni, melyik testvéremnek van valóban szüksége rám. Az a hivatásunk, hogy találkozzunk minden szegény emberrel és a szegénység minden formájával, lerázva magunkról a vélt jólétünket védő közömbösséget és kifogásokat.

4. Olyan történelmi időszakban élünk, amely nem kedvez a legszegényebbekkel való törődésnek. Egyre harsányabb a jólétre irányuló felszólítás, miközben a szegénységben élők hangja elhal. Hajlamosak vagyunk figyelmen kívül hagyni mindent, ami nem illik bele az életről alkotott elképzelésünkbe, különösen is igaz ez a fiatalabb generációkra, akik a legkönnyebben sebeződnek meg a jelenleg zajló kulturális változásoktól. Zárójelbe kerül, ami kellemetlen és szenvedést okoz, míg a testi erő és szépség felértékelődik, mintha az egyetlen a legfontosabb elérendő cél. A virtuális valóság felváltja a valódi életet és egyre könnyebb összekeverni a két világot. A szegények képekké válnak, melyek néhány pillanatra meghatnak bennünket, de amikor az utcán, élőben találkozunk velük, bosszankodunk miattuk, és elutasítjuk őket. A rohanás, mely mindennapi életünk része, nem engedi, hogy megálljunk, segítsünk a másoknak, törődjünk a másikkal. Az irgalmas samaritánus példázata (vö. Lk 10,25–37) nem egy múltbeli mese, hanem tükör mindannyiunk jelenének. Delegálni a feladatot könnyű, pénzt adni, hogy mások jótékonykodhassanak, nagylelkű gesztus; a keresztények hivatása azonban személyes bevonódásra szól.

5. Adjunk hálát az Úrnak, hogy olyan sokan vannak olyan férfiak és nők, akik a szegények és a kirekesztettek szolgálatának szentelik magukat és osztoznak az életükben: minden korosztályt és társadalmi helyzetet képviselő emberek, akik befogadják kirekesztetteket és a szenvedőket, és gondoskodnak róluk. Ők nem szuperhősök, hanem „szomszédaink”, akikkel nap mint nap találkozunk, és akik a szegények mellett csendben maguk is szegénnyé lesznek. Nemcsak adnak valamit, hanem meghallgatnak, párbeszédet kezdeményeznek, próbálják megérteni a másik helyzetét, problémáinak gyökerét, hogy megfelelő tanácsokat adhassanak. Figyelnek az anyagi szükségletekre, de a lelki szükségletekre is, a teljes ember felemelésére. Isten országa jelenvalóvá és láthatóvá válik ebben a nagylelkű és ingyenes szolgálatban; a mag ezeknek az embereknek az életében jó talajba hullott és meghozta gyümölcsét (vö. Lk 8,4–15). A nagy számú önkéntesért érzett hála imádságra indít, hogy tanúságtételük gyümölcsöző legyen.

6. A *Pacem in terris* enciklika hatvanadik évfordulóján sürgősen fel kell idéznünk Szent XXIII. János pápa szavait, aki azt írta, hogy „az embernek joga van az élethez, joga van a testi épséghez, joga van mindazokhoz az eszközökhöz, amelyek szükségesek a tisztességes megélhetéshez: ilyenek elsősorban a táplálék, a ruházat, a lakás, a pihenés, a gyógykezelés, végül az államtól nyújtandó szükséges szolgáltatások, amelyekkel az egyénekről gondoskodik. Ebből következően ahhoz is joga van az embernek, hogy gondoskodjanak róla, ha egészsége megrendül, ha megrokkban, ha megöregszi, ha kénytelen munka nélkül élni, ha saját hibáján kívül nem tudja megszerezni a létfenntartáshoz szükséges eszközöket” (11).

Mennyi munka áll még előttünk, hogy ezek a szavak a politikai élet és a jogalkotás komoly és hatékony erőfeszítései révén valósággá váljanak! A közjó felismerésére és szolgálatára törekvő politika korlátai és néha kudarcai ellenére növekednie kell a szegények iránti önkéntes elkötelezettség értékében hívő sok polgár szolidaritásának és a szubszidiaritásnak. Természetesen fontos javaslatokat tenni és nyomást gyakorolni annak érdekében, hogy a közintézmények jól végezzék feladatukat, de nincs értelme passzívnak maradni és mindent „felülről” várni: a szegénységben élőket is be kell vonni a változás és a felelősségvállalás folyamatába, s ebben állandóan támogatni kell őket.

7. Sajnos ismét meg kell állapítanunk, hogy a szegénységnek a már leírtak mellett új formái is feltűnnek. Különösen a háborús övezetek lakosságára gondolok, közülük elsősorban a gyermekekre, akiket megfosztanak a gondtalan jelentől és a méltó jövőtől. Senki se szokjon hozzá ehhez a

helyzethez! Próbáljunk meg tehát továbbra is mindent megtenni annak érdekében, hogy a béke – mint a feltámadt Úr ajándéka és az igazságosság és a párbeszéd iránti elkötelezettség gyümölcse – megerősödjön.

Szóvá kell tennem a spekulációkat, amelyek – több ágazatban – drámai áremelkedéshez vezetnek, sok családot még inkább nincstelenné téve. A fizetés gyorsan elfogy, és az emberek olyan nélkülözésbe kényszerülnek, amely aláássa emberi méltóságukat. Amikor egy családnak választania kell a táplálkozáshoz szükséges élelmiszer és a gyógykezeléshez szükséges gyógyszerek beszerzése között, akkor fel kell emelnünk szavunkat, és az emberi méltóság nevében emlékeztetnünk kell arra, hogy az embernek joga van ehhez a két dologhoz.

És hogyan is hagyhatnánk szó nélkül azt az etikai igazságtalanságot, amely a munka világát jellemzi? A munkavállalókkal szembeni embertelen bánásmód, az elvégzett munka nem megfelelő díjazása, a bizonytalanság, a rengeteg áldozatot követelő munkahelyi balesetek, melyekért gyakran az a mentalitás okolható, amely az azonnali profitot a biztonság elé helyezi... Szent II. János Pál szavai jutnak eszünkbe: „a munka értékének elsődleges alapja maga az ember, aki alanya a munkának [...]. Jóllehet igaz, hogy az ember a munkára született, és arra kapott meghívást, mégis »a munka szolgálja az embert, és nem az ember a munkát«” (Laborem exercens enciklika, 27).

8. Ez a lista, amely már önmagában is drámai, csak egy kis hányadát tükrözi a szegénység mindennapi életünk részét képező helyzeteinek. Semmiképpen sem mehetünk el szó nélkül egy olyan baj mellett, amely napról napra nyilvánvalóbb és főleg a fiatalok világát érinti. Mennyi frusztráció van jelen, sőt, öngyilkosságok történnek a fiatalok körében, akiket becsap egy olyan kultúra, amely „alkalmatlannak” és „kudarcot vallottnak” bélyegzi őket. Segítsünk nekik válaszolni ezekre a káros impulzusokra, hogy mindenki megtalálja az utat, amelyen erős és nagylelkű személyiséggé válhat.

Amikor a szegényekről beszélünk, könnyen beleeshetünk abba a hibába, hogy csak üres frázisokat puffogatunk. Alattomosan megkísérthet, hogy megálljunk a statisztikáknál és a számoknál. A szegények viszont emberek, akiknek arcuk, történetük, szívük és lelkük van. Ők is testvéreink és nővéreink, érdemeikkel és hiányosságaikkal, mint mindenki más, és fontos, hogy mindegyükkel személyes kapcsolatba kerüljünk.

Tóbiás könyve megtanít bennünket arra, hogy konkrétan kell lennie mindennek, amit a szegényekkel és a szegényekért teszünk. Ez a kérdés az igazságossággal függ össze, amely mindannyiunkat arra kötelez, hogy keressük egymást és találkozzunk egymással, hogy elősegítsük annak a harmóniának a megvalósulását, amely nélkül egyetlen közösség sem válik igazán közösséggé. A szegények iránti figyelem tehát nem merül ki a sietős alamizsnálkodásban, hanem az igazi személyes kapcsolatok helyreállítását kívánja meg, melyeket a szegénység aláásott. Ily módon a „szegényektől való el nem fordulás” az irgalmasság és a szeretet jótéteményeinek elnyeréséhez vezet, mely az egész keresztény életnek értelmet és értéket ad.

9. A szegényekre való odafigyelésünket mindig az evangéliumi realizmusnak kell jellemeznie. Ha adunk, annak mindig a másik konkrét szükségleteire kell válaszolnia és nem szólhat arról, hogy megszabadulunk a felesleges dolgainktól. Itt is a megkülönböztetés képességére van szükségünk a Szentlélek vezetésével, hogy testvéreink valódi szükségleteit lássuk és ne a saját törekvéseinket. Amire minden bizonnyal nagy szükségük van, az az emberségünk és a szeretetre nyitott szívünk. Ne feledjük: „Hivatásunk, hogy felfedezzük bennük Krisztust, ügyeik kapcsán a szolgálatukba állítsuk a hangunkat, de az is, hogy barátaik legyünk, meghallgassuk, megértsük őket, és befogadjuk azt a titokzatos bölcsességet, amelyet Isten általuk akar közölni velünk” (Evangélii gaudium, 198). A hit arra tanít bennünket, hogy minden szegény ember Isten gyermeke, akiben Krisztus van jelen: „amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25,40).

Idén ünnepeljük a Gyermeke Jézusról nevezett Szent Teréz születésének százötvenedik évfordulóját. Az Egy lélek története című önéletrajzában egy helyen ezt írja: „Ó, most értem, hogy a tökéletes szeretet mások hibáinak elviselésében áll, abban, hogy egy cseppet sem csodálkozunk gyöngéiken, hogy épülünk a legcsekélyebb erényen, melyet szemünk láttára gyakorolnak, főleg pedig azt értettem meg, hogy a szeretet nem maradhat a szív mélyén elzárva: Gyertyát sem azért gyújtanak, mondta Jézus, hogy a véka alá tegyék, hanem a gyertyatartóra, hogy világítson mindenkinek, aki a házban van. Úgy gondolom, hogy ez a gyertya a szeretetet jelképezi, melynek világítania, boldogítania kell, nemcsak azok számára, akik nekem a legdrágábbak, hanem mindenkinek, aki csak a házban van, kivétel nélkül” („C” kézirat, 12r, in LISIEUX-I SZENT TERÉZ: Önéletrajz, Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarország, 2015, 287).

Ebben a házban, mely a világ, mindenkinek joga van megtapasztalni a szeretet fényét, senkit sem szabad megfosztani tőle. Ezen a világnapon Szent Teréz fáradhatatlan szeretete lelkesítse szívünket, és segítsen

bennünket, hogy „ne fordítsuk el arcunkat a szegényektől”, és szemünket mindig Urunk, Jézus Krisztus emberi és isteni arcára szegezzük.

Kelt Rómában, a Lateráni Szent Jánosnál, 2023. június 13-án, Pádúai Szent Antalnak, a szegények védőszentjének emléknapján.

Ferenc